

Baka István

Mennyi kard, szablya, fegyver csattog régi költészetünkben, és mennyi lándzsa, orvul döfő tőr, pika vagy éppen árulás bizonyítja: az ember védheti magát, de a költő védtelen! De hát akkor hová rejtőzzön? Baka Istvánt, az embert bújtathatja szakálla, szemüvege, kucs mája, de poétamagát aligha. Ezért, csak ezért tartom jellemzőnek azt a piros betűs ajánlást, mellyel nekem szánt kötetét indította útnak immár fővárosi otthonomba: „Veress Miklósnak, szeretettel a dögeszi végvárból.” Egy olyan városból, ahol sokáig éltünk egymás közelében, s ahol ő komorabban, jómagam frivolabban fogalmaztam meg: „végbéli” katona a vidéki költő, különösen a fiatalja, s hozzá annyira, hogy már-már saját létét is anakronisztikusnak érzi, holott csak környezete az.

Az ilyen élethelyzet, annak vállalása még fontosabbá teszi az olyan poétákat, akiknek lelke csöndből van, s arra van tehetségük, hogy a némaságot fejezzék ki szavaikkal. Az ilyen költők érzik úgy, mint a *Válasz a vén cigányhoz* Vörösmartyja, hogy „még a lepergő levelek alig hallható nesze is ágyúördülés” – ebben a fegyvertelen csöndben. Abban a vadonban, ahová visszaűzetik az ember – Isten parancsára, a kifosztott paradicsomba. Ezért tartom a réges-rég megjelent *Magdolna-zápor* és a nyomtatásban lévő *Tűzbe vetett evangélium* Baka Istvánjával együtt, hogy lehetséges olyan sors is, mely a költőnek nem Párizst szánja Bakonyul, hanem a Bakonyt Párizsul – búvóhelyül.

Ki elől búvik ezen a századvégen az ember, mi elől menekszik? Háború elől, megrontható önmaga elől, elárult hite és elhitt árulása elől – s egyik lehetséges menedéke a történelem. A történelem barlang, amelynek nyílását el lehet rekeszteni az ellenséges vadaktól, legyenek állat- vagy embermatériából azok, még ha fulladásig kell is kitarítani a sötétben, a mélyben; a história lőrés, amely körülkeretezi arcunkat, amikor homlokunkon talál az ellenséges golyó, a történelem kukoricás, amelyet száz évenként letaposnak a menekülővel együtt a lópaták, vagy éppen kocsmasztal, amelynek alábukva álmodhat a poéta, a történelem ágy, amelyben a szeretkező vergődő teste elfödi a bujdoklót, a történelem – lehetőség arra, hogy az emberi lét ne a jelen foglya legyen, hanem szabadságát megválthassa az idő által. Hiszen csak a múlt az, amely megismételhető, jelen és jövő arra nem alkalmas.

Baka Istvánnak ez a Bakonya, amelyben olyan magányos, mint mindenki, aki ugyanígy bujdoklik a rengetegben. S bár újabb költői korszaka nem oly egyértelműen historizáló, mint az első volt, azért érzem költői világrészét és világtérképét testvéreinek, mert a vadonban a távoli ösvények is hasonlítanak egymásra. Ha szerénytelenségnek tűnik is, mégis utalok egy engem érintő párhuzamra: Baka, bár poézisének leglényege a kép, szinte ugyanabban az időben fogalmazta meg, hogy *A tükör széttört* – tehát már csak a látvány rakható össze cserepeiből, de nem a lényegi egész, amikor magam is olyasféle következtetésre jutottam, hogy ennek a századvégnek az embere – lenne bár más az architektúra látzata – romokat épít. Mintha mindketten fél század múltán igazolnánk magunkban a „Minden egész eltörött” hatalmas költői filozófiáját.

Hova bújhat tehát a költő? A részletek, a cserepek mögé, a rommá lőtt emberi erkölcs téglái, sziklái közé? Baka István újabb versei – a megrázó erejű *Trauermarsch* és a *Háborús téli éjszaka* a legpregnansabbban – azt példázzák, hogy épp ellenkezőleg: a poéta a történelem habarcsával igyekszik újra épületté emelni a romot, szilánkjaiából eggyévarázsolni az emberi arcot – megkísérelni a lehetetlent, amely már Istennek sem sikerülhet. Hiszen Ő is csak rejtőzködik saját nemlét-Bakonyában, míg végül – ha már sem havasokat őrlető molnárként, sem besurranó patkányként, sem az evangéliumok könyörtelen uraként nem tudjuk létünkbe befogadni – fölismerjük vadkanpofáját, és elnevezzük sorsnak, halálnak.

A költő tehát nem bújhat el – nincs, ami védje. Szakad rá Magdolna-zápor, fürdetik sországu indulók és Mahler-zenék. A költőt csak az védi, hogy védtelen.

Veress Miklós